

Examen HAVO

2009

tijdvak 2
woensdag 24 juni
9.00 - 12.00 uur

geschiedenis

tevens oud programma

geschiedenis

Bij dit examen hoort een bijlage.

Dit examen bestaat uit 29 vragen.

Voor dit examen zijn maximaal 76 punten te behalen.

Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Als bij een vraag een verklaring of uitleg gevraagd wordt, worden aan het antwoord geen punten toegekend als deze verklaring of uitleg ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld twee redenen worden gevraagd en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

Ten oorlog! Europese oorlogen 1789 - 1919. Oorlog als maatschappelijk fenomeen

In 1792 begon de eerste Coalitieoorlog.

- 1p **1** Welk politiek doel streefde Oostenrijk met de strijd tegen Frankrijk na?

Gebruik bron 1.

Het begrip guerrillaoorlog stamt uit de oorlog die in de bron wordt beschreven.

- 4p **2** Noem twee kenmerken van een guerrillaoorlog en geef aan hoe die in de bron naar voren komen.

Gebruik bron 1.

Stel dat "El Abuelo" deze beschrijving van Bigarré onder ogen krijgt.

- 2p **3** Toon met een voorbeeld uit de tekst aan, dat hij dit een eenzijdige visie zal vinden en geef aan wat hij daartegen in kan hebben gebracht.

De volgende gebeurtenissen staan in willekeurige volgorde:

- 1 Napoleon III wordt bij Sedan gevangen genomen.
- 2 De Franse koning Lodewijk XVI wordt in Parijs onthoofd.
- 3 Alexander II, de nieuwe tsaar van Rusland, sluit vrede met Turkije, Frankrijk en Groot-Brittannië.
- 4 Rusland valt de grensgebieden Moldavië en Walachije aan de Donau binnen.
- 5 Groot-Brittannië en Frankrijk landen op de Krim.
- 6 De Pruisische kanselier Bismarck lokt een oorlog met Frankrijk uit.

- 2p **4** Zet deze gebeurtenissen in de juiste volgorde, van vroeger naar later. Noteer alleen de nummers.

Gebruik bron 2.

Uit deze bron is een belangrijk verschil in organisatie tussen de Britse en Franse legers op de Krim af te leiden.

- 2p **5** Noem dit verschil en geef aan of deze bron een juiste weergave geeft van de situatie op de Krim.

De artikelen van William Russell in de Times over de Krimoorlog beïnvloedden het beleid van de Britse regering.

- 2p **6** Leg dit uit door:
- eerst aan te geven welk binnenlands gevolg deze berichtgeving in de Times had en
 - vervolgens wat de reactie van de Britse regering hierop was.

Tijdens de Krimoorlog bleek de telegraaf een uiterst nuttig instrument. Toch waren de generaals aan het front niet onverdeeld positief over deze nieuwe uitvinding.

- 2p **7** Geef een verklaring voor de houding van deze generaals.

Het Rode Kruis sloot aan bij het burgerlijk beschavingsideaal van de negentiende eeuw.

2p **8** Leg dit met de taak van het Rode Kruis uit.

Gebruik bron 3.

In deze prent geeft de tekenaar kritiek op de handelwijze van de Franse regering na de Frans-Duitse oorlog.

4p **9** Noem twee punten van kritiek die in de prent naar voren komen. Ondersteun je antwoord telkens met de bron.

De Frans-Duitse oorlog had als directe gevolgen:

- verdeeldheid in Frankrijk en
- eenheid in Duitsland.

2p **10** Leg dit voor beide gevolgen uit.

Gebruik bron 4 en 5.

De Eerste Wereldoorlog ontstond uit een beperkt conflict op de Balkan. Over de verdere ontwikkelingen in 1914 verschillen historici van mening.

Sommige historici stellen dat Duitsland bewust een risico nam door dit conflict aan te gaan. Duitsland dacht het te kunnen beperken tot de Balkan (de theorie van het berekende risico).

Andere historici benadrukken het algemene oorlogszuchtige denken en het falen van de diplomatie van zowel Duitsland als de andere landen (de theorie van de collectieve schuld).

4p **11** Leg bij elke bron uit, bij welke theorie je de bron vindt passen.

Gebruik bron 6.

In propagandacampagnes wordt geprobeerd op een effectieve manier een boodschap over te dragen op een bepaalde doelgroep.

4p **12** Leg uit dat deze prentbriefkaart geschikt is voor de Britse propaganda door:

- met zowel de voor- als de achterkant van de briefkaart uit te leggen welke boodschap wordt overgedragen en
- een reden te noemen waarom dit een effectieve propagandamethode voor het thuisfront is.

Gebruik bron 7.

De vakbondsman uit de bron lijkt een vooruitziende blik te hebben.

2p **13** Licht dit toe door uit te leggen:

- waarom de Britse regering zich vooral met 'de eisen van dit moment' moet bezighouden maar
- in welk opzicht de vakbondsman de naoorlogse verhoudingen niet juist inschat.

Gebruik bron 8.

Deze prent geeft een mening weer over twee bepalingen van het Verdrag van Versailles.

4p **14** Geef aan:

- op welke bepalingen de prent betrekking heeft en
- wat de visie van de tekenaar op elk van deze bepalingen is.

Na de Eerste Wereldoorlog werden in vrijwel alle Franse gemeenten monumenten opgericht voor de gevallen soldaten uit die plaatsen. Deze wijze van herdenken houdt verband met het traumatische karakter van de Eerste Wereldoorlog, maar bevat ook een nationalistisch element.

2p **15** Leg dit voor beide aspecten uit.

Dynamiek en stagnatie in de Republiek

Aan het einde van de vijftiende eeuw stonden de steden in Holland er slecht voor.

2p **16** Noem daarvoor twee oorzaken.

Hieronder staan twee gebeurtenissen.

- In 1575 ging het Spaanse rijk onder leiding van Filips II bankroet.
- In 1585 werd Antwerpen heroverd door Spaanse troepen.

2p **17** Noem bij elk van beide gebeurtenissen een economisch gevolg voor de Antwerpse kooplieden.

Gebruik bron 9.

Stel: je gebruikt deze tabel om meer te weten te komen over de handel van de Republiek met het Oostzeegebied. Je weet dat de meeste schepen uit Amsterdam komen. Met deze gegevens trek je de volgende conclusie: Uit de producten die naar het Oostzeegebied uitgevoerd worden, blijkt de stapelmarktfunctie van Amsterdam.

2p **18** Ondersteun deze conclusie met een gegeven uit de tabel.

Gebruik bron 9.

De producten die uit het Oostzeegebied worden ingevoerd zijn noodzakelijk voor de economische bloei van de zeegewesten van de Republiek.

2p **19** Leg dit met een voorbeeld van een product uit de tabel uit.

In de zeventiende eeuw hield ieder gewest in de Republiek vast aan de heffing van **eigen** tolgelden.

2p **20** Leg uit dat deze houding paste bij de manier waarop de Republiek bestuurd werd.

Veel Zeeuwse WIC-kooplieden waren in 1648 niet blij met de Vrede van Munster.

2p **21** Leg dit met een economische verklaring uit.

Gebruik bron 10.

Een interpretatie:

Dit schilderij uit de zeventiende eeuw laat zien dat de rijke burgerij verschillende doelen heeft met de armenzorg in de Republiek.

- 4p **22** Ondersteun deze interpretatie door aan te geven:
- op welke twee manieren de rijke burgerij betrokken was bij de armenzorg in de Republiek, één manier die je afleidt uit het schilderij en één zonder de bron en
 - welke twee doelen de rijke burgerij met de armenzorg had, één doel dat je afleidt uit het schilderij en één zonder de bron.

In 1651 kondigde het Engelse parlement de eerste Acte van Navigatie af.

- 3p **23** Leg uit:
- waardoor de Acte van Navigatie nadelig was voor de Hollandse scheepvaart en
 - dat deze maatregel een voorbeeld is van een mercantilistische maatregel en
 - waarom de opstelling van stadhouder Willem III, die in 1688 koning van Engeland werd, voor de Hollandse kooplieden teleurstellend was.

Gebruik bron 11.

Een interpretatie:

Claes Caescoper laat met deze tekeningen van zichzelf en zijn vrouw vastleggen wat hij belangrijk vindt om te tonen aan het nageslacht. Deze tekeningen laten daarmee ook veel zien van het bijzondere karakter van de Republiek in de zeventiende eeuw.

- 4p **24** Leg dit uit door:
- twee voorbeelden te geven van wat hij met de tekeningen duidelijk wil maken over zijn sociale positie en
 - (bij elk voorbeeld) waardoor dit aansluit bij het bijzonder karakter van de Republiek in de zeventiende eeuw.

Tijdens de zeventiende eeuw had de Republiek te maken met een overschot aan vrouwen.

- 4p **25** Leg uit waardoor dit:
- meer voor de zee- dan voor de landgewesten gold en
 - een verklaring kan zijn voor de bijzondere positie van vrouwen in de Republiek.

In de achttiende eeuw waren er verschillende uitbraken van veepest. Voor veel boeren was dit een ramp, maar sommige boeren gingen er toch op vooruit.

- 2p **26** Leg uit waardoor sommige boeren er door de veepest toch op vooruit gingen.

Gebruik bron 12.

- 2p **27** In welke eeuw bezocht Boswell de Republiek? Beargumenteer je antwoord.

Let op: de laatste vragen van dit examen staan op de volgende pagina.

Gebruik bron 12.

Stel: je doet onderzoek naar de economische situatie van de Republiek in de tijd dat Boswell de Republiek bezoekt. Je komt tot de conclusie dat de bron betrouwbaar is, maar niet representatief.

3p **28**

Geef:

- een argument voor de betrouwbaarheid en
- twee argumenten tegen de representativiteit van deze bron voor je onderzoek.

In de achttiende eeuw kon de Republiek de economische bloei van de Gouden Eeuw niet voortzetten.

3p **29**

Verklaar dit door:

- een factor te noemen die bijdroeg aan de economische bloei van de Republiek in de zeventiende eeuw en
- uit te leggen waardoor dezelfde factor in de achttiende eeuw deze functie niet meer kon vervullen.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.